

UDK 2-675:272-732.2 Ivan Pavao II
Pregledni članak
Primljeno: 28. III. 2006.

Iko SKOKO
Filozofski fakultet u Mostaru

IVAN PAVAO II. – VELIKI KOMUNIKOLOG

Sažetak

Papa Ivan Pavao II. bio je na čelu Katoličke crkve od 16. listopada 1978. do 2. travnja 2005. Od samoga dolaska na Petrovu stolicu dao je do znanja da želi biti blizak svim ljudima i svim narodima na svijetu pokazujući razumijevanje i izgrađujući povjerenje prema svima. Ubrzo su svi narodi i svi ljudi na cijeloj zemaljskoj kugli postali njegovi sugovornici. U prvoj polovici svoga papinskog služenja trudio se približiti ljude i narode jedne drugima, bez obzira kojemu su političkom bloku pripadali. Poslije promjena, devedesetih godina 20. stoljeća, u svijetu se neumorno zalagao za zaštitu malih naroda, kultura, posebnosti i svakoga pojedinca u svijetu globalizacije. Bio je čovjek ekumenizma i dijaloga. Bio je neumoran u izgrađivanju mira među narodima. Do posljednjega časa svoga života nije prestajao isticati važnost ljudskoga života i čovjekova dostojanstva. Znao je vješto komunicirati sa svim osobama, bez obzira na dob, spol, vjersku pripadnost, naciju, rasu ili društveni status.

Ključne riječi: razumijevanje, povjerenje, ekumenizam, dijalog, komunikacija, mir.

Uvod

Za papu Ivana Pavla II. kaže se da je bio veliki komunikolog.¹ Znao je vrlo uspješno izravno komunicirati s pojedincima, s malim grupama, ali

¹ Inoslav Bešker nazvao je u *Jutarnjem listu* od 13. prosinca 2004., str. 13 papu Ivana Pavla II. "majstorom komunikacije", a u knjizi *To je bio Ivan Pavao II.* velikim komunikologom i vršnim medijskim komunikatorom. Usp. BEŠKER, I.: *To je bio Ivan Pavao II.*, EPH-JL, Zagreb, 2005., str. 100.

se uspješno služio i sredstvima društvenoga priopćavanja za komunikaciju s mnoštvom. On je ozbiljno shvatio nalog II. vatikanskoga sabora da se papa i biskupi bave pitanjima sredstava društvenoga priopćavanja.² Cilj je ovoga rada tu tezu i dokazati.

Ivan Pavao II. tražio je od svoga glasnogovornika, španjolskoga liječnika Joaquina Navarra-Vallsa, voditelja Tiskovnoga ureda Svete Stolice, da uvijek govori iskreno i istinito, pa i onda kada je istina “neugodna”. To je posebno došlo do izražaja posljednjih tjedana, odnosno posljednjih dana³ njegova života. Patnju i bol Ivana Pavla Velikoga⁴ mogli su pratiti milijuni ljudi putem sredstava društvenoga priopćavanja. Veliki komunikolog komunicirao je s ljudima do posljednjega trenutka.⁵

1. Sugovornici Ivana Pavla II.

U prvom svom obraćanju javnosti Ivan Pavao II. govorio je u prvom licu jednine (“ja”), a ne kao pape prije njega u prvom licu množine (“mi”). Time je poručio kako s ljudima želi horizontalnu komunikaciju, punu ljudskosti, otvorenosti, bliskosti i prijateljstva. Ljudima se približio tako da su ga mogli dodirnuti i osjetiti njegovu ljubav⁶, a sa svojim je suradnicima vrlo brzo postajao prijatelj.

Teško je nabrojiti sve sugovornike pape Ivana Pavla II. I u vrijeme bolesti imao je službene i prijateljske posjete. Vješto je komunicirao kako u izravnim susretima s pojedincima u audijencijama⁷ tako i s većim sku-

2 Dekret “Inter mirifica”, o sredstvima društvenoga priopćavanja, br. 2.

3 Ivan Pavao II. posljednji se put na svome prozoru pojavio u srijedu 30. ožujka 2005.

4 Kardinal Sodano dodao je imenu Ivana Pavla II. pridjev Veliki. Taj pridjev uz svoje ime nose samo dvojica papa: Leon I. (440.-461.) i Grgur I. (590.-604.).

5 “Papina se smrt prenosila uživo, što je dosada nezabilježen i za mnoge zbunjujući fenomen [...] Ali Papa je do posljednjeg trenutka želio komunicirati. Medijsko praćenje njegove tjelesne agonije sigurno se nije dogodilo slučajno. Sam je, čini se, htio prenijeti poruku da su ljudska patnja, bolest, starost i smrt sastavni dio života [...] Wojtyła je čovječanstvo ogrijavao svojom neumornom dobrotom i to je tajna njegove planetarne popularnosti.” *Globus*, br. 748, 8. travnja 2005., str. 30. Ili, kako kaže dr. fra Tomislav Pervan, Ivan Pavao II. htio je posvjedočiti “zdravom društvu” koje skriva starost, patnju i bol da svaka osoba ima pravo na svoje ljudsko umiranje te da patnja, bol i križ pripadaju čovjekovu naravnom stanju. Usp. *Glas mira*, god. 14., br. 4, travanj 2005., str. 4.

6 Usp. BELJAN, J.: *Radio i Kristov evanđeoski nalog*, KS, Zagreb, 1991., str. 78.

7 Posljednju opću audijenciju srijedom održao je 26. siječnja 2005. U noći između 1. i 2. veljače prebačen je u bolnicu Gemelli. Usp. *Dnevni list*, od 28. travnja 2005., str. 24.

pinama i masama koje su često znale prelaziti brojku od 100.000 ljudi. Pretpostavlja se da je izravno komunicirao s oko 350 milijuna osoba.⁸ Na pojedinim susretima bilo je i do pet milijuna ljudi, primjerice u Manili 1995. Na prvom posjetu svojoj domovini (u lipnju 1979.) Papu su dočekale mase razdraganih Poljaka. Na misi je sudjelovalo oko tri milijuna ljudi.⁹ U Zagrebu 11. rujna 1994. na misi na hipodromu bilo je oko milijun vjernika.

Talijanski predsjednik Carlo Azeglio Ciampi naglašavao je kako je Ivan Pavao II. na svojim putovanjima znao uspješno komunicirati i uspostavljati tijesnu vezu s djecom.¹⁰

Ivan Pavao II. posebno je volio mlade. Često je, od prvih svojih svećeničkih dana pa do smrti, isticao svoju ljubav prema njima. U prvom svom papinskom obraćanju vjernicima rekao je da su mladi nada Crkve i svijeta, a i njega samoga: "Vi ste nada Crkve i svijeta. Vi ste moja nada."¹¹ Mladi su mu bili ohrabrenje da svijet ima budućnost. Njihova zdrava snaga i plemenitost, ali i zabrinutost za budućnost svijeta bili su mu poticaji na trajno zalaganje za civilizaciju ljubavi.¹² Na stadionu u Casablanci u Maroku susreo se s 80.000 mladih muslimana.¹³ Na Svjetskom susretu mladih s Papom u Rimu u kolovozu 2000. bilo je preko dva milijuna mladih iz cijeloga svijeta.¹⁴ Na svojim pastoralnim pohodima, bilo župama bilo narodima, uvijek je tražio da se na kraju susretne s mladima. Vjerovao je u njih, volio ih je i zato je s njima izvrsno komunicirao. Među posljednjim njegovim porukama nalazi se i poruka mladima. 1. travnja 2005. zahvalio im je što su došli u Rim riječima: "Tražio sam vas. Sada ste vi došli k meni. I zahvaljujem vam."¹⁵

S osobama iz političkoga života susreo se preko 1600 puta. S predsjednicima država susreo se, privatno ili u audijencijama, 738 puta, a s

8 Usp. *Katolički tjednik*, br. 15, od 17. travnja 2005., str. 30.

9 Tada se prvi put u Poljskoj prenosila misa na televiziji.

10 Usp. *Katolički tjednik*, br. 15, od 17. travnja 2005., str. 38.

11 IVAN PAVAO II.: *Prijeći prag nade*, MK, Zagreb, 1994., str. 141.

12 IVAN PAVAO II.: *Autobiografija*, NZMH, Zagreb, 2003., str. 171.

13 *Katolički tjednik*, br. 14, od 10. travnja 2005.

14 Ujedinjeni narodi proglasili su 1985. međunarodnom godinom mladih. To je bio povod da Ivan Pavao II. te iste godine uvede Svjetski dan mladih.

15 *Glas koncila*, br. 16, od 10. travnja 2005., str. 3.

predsjednicima vlada 246 puta. Imao je preko 50 susreta s kraljevima i kraljicama, s ministrima vanjskih poslova preko 160 puta, a s veleposlanicima pri Svetoj Stolici oko 850 puta.

Ivan Pavao II. imao je vrlo dobre odnose sa svim talijanskim predsjednicima. Predsjednik Sandro Pertini bdio je uz njega cijelu noć u bolnici Gemelli poslije atentata na njega (13. svibnja 1981.).¹⁶ Jedan od najzanimljivijih i najvažnijih njegovih sugovornika svakako je Mihail Sergejevič Gorbačov. Papa ga je u audijenciju primio pet puta. Tim susretima pret hodili su susreti Pape s ministrom vanjskih poslova SSSR-a Andrejom Gromikom 1979. i 1985. godine. Gorbačova je prvi put primio¹⁷ 1. prosinca 1989. kada je ovaj obnašao službu generalnoga sekretara partije i predsjednika Sovjetskoga Saveza.¹⁸ Taj je susret nesumnjivo povijestan. Dogodio se, naime, za vrijeme "baršunastih revolucija" i pada Berlin skoga zida. Televizijski ga je prenosilo stotinu zemalja, a pratilo ga je milijardu ljudi. Papa je podržavao perestrojku i demokratske procese u Sovjetskom Savezu što ih je pokrenuo Gorbačov. Za susrete s Ivanom Pavlom II. Gorbačov će reći da su bili vrlo srdačni, topli i otvoreni. Vese lio se svakom susretu, a kod Pape je posebno cijenio zalaganje za dijalog koji je pridonio okončanju hladnoga rata.¹⁹ Njima dvojici mnogi pripisu ju rušenje komunističkih sustava u Europi.

Ivan Pavao II. primio je američkoga predsjednika Jimmya Cartera 21. lipnja 1980. Američkoga predsjednika Ronalda Reagana primio je 7. lipnja 1982. i 6. lipnja 1987. Američkoga predsjednika Georga Busha i njegovu suprugu Barbaru ugostio je u Vatikanu 27. svibnja 1989. i 8. stu denoga 1991. S američkim predsjednikom Billom Clintonom susreo se u Vatikanu 2. lipnja 1994., a u St. Louisu 26. siječnja 1999.

Delegaciju Nezavisnoga sindikata poljske Solidarnosti (Solidarność) na čelu s Lechom Walesom primio je 15. siječnja 1981. Predsjednika vla de Izraela Simona Peresa primio je 19. veljače 1985. Iste te godine posje tio je Maroko²⁰ i susreo se s kraljem Hasanom II.

¹⁶ Usp. DZIWIŚZ, S.: *Dotakao sam tajnu*, GK, 2002., str. 25.

¹⁷ Gorbačov je na prvom susretu darovao Ivanu Pavlu II. Kijevski psaltir iz 13. stoljeća.

¹⁸ Usp. *Jutarnji list*, godina VII, br. 2471, od 9. travnja 2005., str. 30.

¹⁹ Usp. *nav. mj.*

²⁰ Službena religija u Maroku je islam (98%). Kršćana je nešto malo više od 1%.

Kubanskoga predsjednika Fidela Castra Ruza²¹ primio je u Vatikanu 19. studenoga 1996. S njim se susreo i na svom pastoralnom pohodu Kubi u Havani 21. siječnja 1998. To putovanje također pripada povijesnim putovanjima. Poslije njega komunistički se režim prema vjernicima počeo mijenjati nabolje.

S južnoafričkim predsjednikom Nelsonom Mandelom Papa se sastao u Johannesburgu 16. rujna 1995. Palestinskoga čelnika Jasera Arafata susreo je više puta. Jedan od susreta dogodio se u Svetoj zemlji 2000. godine.

Nobelovca za mir, tibetanskoga vođu Dalaj Lamu primio je u Vatikanu 1982. Predsjednika Muslimanske Iranske Republike Mohammada Khatamija primio je 11. svibnja 1999. U ljetnoj rezidenciji u Castelgandolfu primio je 2001. američkoga predsjednika Georga Busha. U Santiagu de Chile susreo se 1987. s diktatorom, generalom Augustom Pinochetom. Tom mu je prigodom rekao: "Ekscelencijo, kršćanin ne može biti diktator."²²

Kraljicu Elizabetu II. posjetio je u Buckinghamskoj palači 17. listopada 1980. i 29. svibnja 1982. Na kraju ekumenskoga slavlja što se zbilo 29. svibnja 1982. u kanteberskoj anglikanskoj katedrali dao je zajedničku izjavu s kanteberskim nadbiskupom dr. Robertom Runciem. Runcie mu je uzvratio posjet u Vatikan od 29. rujna do 2. listopada 1989. Princezu Dianu primio je u privatnoj audijenciji u Vatikanu 25. travnja 1985. Prvaka Anglikanske crkve dr. Rowana Douglasa Williamsa ugostio je od 2. do 5. listopada 2003.

Nemoguće je nabrojiti sve crkvene osobe s kojima je Ivan Pavao II. komunicirao. Posebno je bio blizak s poljskim primasom Stefanom Wysznskim s kojim je razgovarao iz bolnice telefonom 24. svibnja 1981. Taj razgovor završio je riječima: "Šaljem blagoslov i poljubac". Primas je umro četiri dana poslije.²³

Carigradskoga patrijarha Bartolomeja I. primio je 29. lipnja 2004.

21 Kubanski predsjednik Fidel Castro sudjelovao je na misi zadušnici za Ivana Pavla II. u havanskoj katedrali 4. travnja 2005. Poslije se upisao u knjigu žalosti. Tada je drugi put u životu bio nazočan sv. misi. Prvi put to je bilo za Papina posjeta Kubi.

22 BEŠKER, I.: *To je bio Ivan Pavao II.*, nav. dj., str. 115.

23 Usp. DZIWISZ, S.: *nav. dj.*, str. 24.

Sjedište Ujedinjenih naroda u New Yorku Ivan Pavao II. prvi je put posjetio 1979. Poslije je to učinio više puta. Godine 1995. u svom govoru u središtu UN-a predlagao je da "UN postanu neka vrsta moralnog središta u kojemu se sve nacije svijeta osjećaju kod kuće. I razvijaju uzajamnu svijest da su 'obitelj nacija'"²⁴.

Za cijeli je svijet bilo dirljivo kada je Ivan Pavao II. posjetio svoga atentatora Alija Agcu²⁵ u rimskom zatvoru 27. prosinca 1983. To je bio događaj koji su prenijela sva sredstva društvenoga priopćavanja. Majku svoga atentatora, gospođu Muzeyen Agcu, primio je više puta.

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske dr. Ivo Sanader bio je posljednji državnik kojega je Ivan Pavao II. primio u audijenciju. Bilo je to 22. veljače 2005.²⁶

Papa je volio sport, pa se rado susretao sa sportašima. Spomenimo samo njegov susret s brazilskim nogometašem Peleom 1978. Poznatoga pjevača Boba Dylana primio je 1997., a zanimljiv je njegov susret sa skupinom kanadskih Indijanaca 1982. u Vatikanu.

Svakako, pojedinačno je najviše komunicirao sa svojim osobnim tajnikom mons. dr. Stanislawom Dziwiszom, zatim s državnim tajnikom Svete Stolice kardinalom Angelom Sodanom²⁷ te pročelnikom Kongregacije za nauk vjere kardinalom Josephom Ratzingerom,²⁸ sadašnjim papom Benediktom XVI. Dziwisz je bio njegov vjerni osobni tajnik od 1966. Obnašao je i dužnost zamjenika prefekta Papinskoga doma. Kardinal Joseph Ratzinger za Ivana Pavla II. kaže da je bio papa koji je tražio susret sa svima.

24 *Glas koncila*, br. 17, od 24. travnja 2005.

25 Turčin Alija Agcu izvršio je atentat na Ivana Pavla II. na Trgu sv. Petra 13. svibnja 1981. Na Papin zahtjev njegov je atentator pomilovan u Italiji u lipnju 2000. te je prebačen u Tursku gdje je nastavio odsluženje zatvorske kazne zbog ubojstva Abdi Ipekija, urednika lista *Milyet*. Na Ivana Pavla II. pokušano je izvesti 11 atentata. Usp. BULJAN, I.: *Karol Wojtyła: papa Ivan Pavao II.*, FK, Zagreb, 2003., str. 94-95.

26 Usp. < <http://medjugorje.hr.nt4.ims.hr/News.aspx> >, 14. travnja 2005.

27 Kardinal Angele Sodano predvodio je misu za Ivana Pavla II. na Trgu sv. Petra u Vatikanu 3. travnja 2005. Naslov propovijedi bio je "Prešao je prag nade". Usp. *Katolički tjednik*, br. 14, od 10. travnja 2005.

28 Kardinal Joseph Ratzinger predvodio je ukopnu misu za papu Ivana Pavla II. na Trgu sv. Petra u Vatikanu 8. travnja 2005. Naslov njegove propovijedi bio je "Pođi za mnom". Usp. *Katolički tjednik*, br. 15, od 17. travnja 2005., str. 7.

2. Komunikacijski kanali kojima se služio Ivan Pavao II.

Ivan Pavao II. smatrao je medije providnosnom prilikom za dostizanje ljudi diljem zemaljske kugle. Zato je s novinarima komunicirao izravno. Čak je na nekim konferencijama za medije i sam sudjelovao.²⁹ U komunikacijskim kanalima vidio je prigodu za: uspostavljanje i unaprjeđenje dijaloga s Bogom i s ljudima³⁰, intenzivniju i neposrednu komunikaciju među mjesnim crkvama³¹, promicanje ekumenizma i međureligijskoga dijaloga i suradnje, obranu načela koja štite pojedinca i opće dobro³² te kulturu suodgovornosti, solidarnosti i mira.³³ Poziv što ga je izrekao na početku papinske službe: "Ne bojte se!" preoblikovao je za komunikacijske djelatnike u: "Ne bojte se novih tehnologija!"³⁴

Sveta Stolica ima službu za informiranje koja se sastoji od Ureda za tisak, novina, televizije, radija i www. stranice. Ured za tisak izdaje bilten svaki dan. Isti je ured uspostavio i agenciju pod nazivom Vatikanski informativni servis (VIS) 1991. koja objavljuje vijesti o Svetom Ocu i Rimskoj kuriji na četirima jezicima: talijanskome, španjolskome, engleskome i francuskome.

Samo pet dana poslije izbora za Petrova nasljednika, 21. listopada 1978., Ivan Pavao II. okupio je novinare i zahvalo im što su putem tiska, radija i televizije javnosti prenijeli ono što se događalo u Rimu od kolovoza do listopada te godine. Od tada Papa je njegovao vrlo dobre odnose s osobama iz sredstava društvenoga priopćavanja.

Uz brojne zahvale ljudima iz medija vrijedno je spomenuti i posljednju njegovu zahvalu od 13. ožujka 2005. Tada se, prvi put poslije operacije, obratio vjernicima okupljenima na Trgu sv. Petra i oko bolnice Gemelli. Taj je događaj izravno pratilo preko sto televizijskih postaja. Papa je znao što to znači, pa je novinarima zahvalio na izvješćivanju.³⁵

29 BULJAN, I.: *nav. dj.*, str. 60.

30 *Apostolsko pismo "Brzi razvoj" Svetog Oca Ivana Pavla II. odgovornima za društvenu komunikaciju*, IKA, Zagreb, 2005., str. 10.

31 *Isto*, str. 11.

32 *Isto*, str. 13.

33 *Isto*, str. 18.

34 *Isto*, str. 22.

35 Papinu poruku novinarima i medijima pročitao je nadbiskup Sandri. *Usp. Katolički tjednik*, br. 11, od 20. ožujka 2005., str. 28.

2.1. Tiskoslovna komunikacija³⁶

Dnevnik *L'Osservatore Romano*³⁷ u službi je Svete Stolice i pape. Kao i njegovi predšasnici, Ivan Pavao II. redovito se služio ovim novinama za informiranje članova Crkve, a i svijeta. Usto je 1980. utemeljio i *L'Osservatore Romano* na poljskom jeziku.

Poseban vid komunikacije s vjernicima ovaj je papa održavao putem enciklika.³⁸ Napisao ih je čak 14: *Otkupitelj čovjeka* (*Redemptor hominis*, 1979.), *Bogat milosrđem* (*Dives in Misericordia*, 1980.), *Radom čovjek* (*Laborem exercens*, 1981.), *Slavenskih Apostola* (*Slavorum Apostoli*, 1985.), *Gospodina i Životvorca* (*Dominum et Vivificantem*, 1986.), *Otkupiteljeva Majka* (*Redemptoris Mater*, 1987.), *Socijalna skrb* (*Sollicitudo rei socialis*, 1987.), *Misiju Krista Otkupitelja* (*Redemptoris Missio*, 1990.), *Stota godina* (*Centesimus annus*, 1991.), *Sjaj Istine* (*Splendor Veritatis*, 1993.), *Evandjelje Života* (*Evangelium Vitae*, 1995.), *Da svi budu jedno* (*Ut unum sint*, 1995.), *Vjera i razum* (*Fides et Ratio*, 1998.) i *Crkva o Euharistiji* (*Ecclesia de Eucharistia*, 2003.).³⁹

Među značajnije dokumente ubraja se njegovih 15 apostolskih pobudnica, 11 apostolskih konstitucija, 45 apostolskih pisama te druge brojne kateheze koje je održao u audijencijama. Brojni su govori što ih je održao na svojim pastoralnim pohodima u različitim zemljama, talijanskim nadbiskupijama i rimskim župama. Ovomu, svakako, treba pridodati i njegove knjige objavljene za vrijeme papinske službe: *Prijeći prag nade* (1994.), *Dar i otajstvo, 50. obljetnica moga svećeništva* (1996.), *Rimski triptih* (2003.), *Ustanite, hajdemo* (2004.) i *Sjećanje i identitet* (2005.).

36 Tiskoslovna komunikacija nastaje izumom Johannesa Gutenberga koji je 1455. tiskao *Bibliju*.

37 Prvi broj izašao je 1. srpnja 1861. Izlazi tjedno na francuskom (od 1949.), na talijanskom (od 1950.), na engleskom (od 1968.), na španjolskom (od 1969.), na portugalskom (od 1970.), na njemačkom (od 1971.), na poljskom (od 1980.).

38 Enciklika ili okružnica jest poslanica na latinskom jeziku koju papa upućuje biskupima ili vjernicima Katoličke crkve. U njoj se osvrće na važne probleme vjerskoga nauka, ali i na odnose vjere i aktualnih društvenih, političkih, gospodarskih i tehničkih problema. Papinske enciklike u uporabi su od 1740. godine. Enciklika obično dobiva naziv po početnim riječima latinskoga teksta. Usp. *Opći religijski leksikon*, LZMH, Zagreb, 2002., str. 239.

39 *Katolički tjednik*, br. 14, od 10. travnja 2005., str. 5-7.

Ukratko: Ivan Pavao II. iza sebe je ostavio oko 70.000 stranica pisanoga teksta!⁴⁰

Ljudi su s ovim papom voljeli komunicirati i putem pisama. Nemoć je nabrojiti sva pisma i brzojave koje je primio. Spomenimo samo da je prvoga dana poslije atentata na njega (14. svibnja 1981.) primio 15.000 brzojava.⁴¹ I on je također slao pisma, osobito pojedinim pokrajinskim crkvama i ciljanim skupinama. Tako je 30. svibnja 1981. po kardinalu Agostinu Casaroliju, državnom tajniku Svete Stolicе, poslao pismo u Poljsku da se pročita na misi zadušnici za kardinala Wyszyńskoga. Poljskoj crkvi napisao je pismo u svezi s izborom primasa mons. Jozefa Glempa 6. srpnja 1981.⁴² Od pisama upućenih ciljanim skupinama spomenimo samo sljedeća: *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.*, *Pismo pape Ivana Pavla II. umjetnicima* te *Apostolsko pismo "Brzi razvoj" Svetoga Oca Ivana Pavla II. odgovornim za društvenu komunikaciju*.⁴³

2.2. Radijska komunikacija⁴⁴

Ivana Pavla II. nazivali su "papom mikrofona".⁴⁵ Prvu radioporuku *urbi et orbi* odaslao je preko Radija Vatikana prvoga dana poslije izbora za papu, tj. 17. listopada 1978., a svake prve subote u mjesecu izravno je preko radija predmolio krunicu.

Za vrijeme svoje bolesti Papa je snimao svoja razmatranja kako bi se njegova poruka mogla čuti na Trgu sv. Petra. Putem radija sudjelovao je na pokopu kardinala Wyszyńskog 31. svibnja 1981.⁴⁶

40 Navodi se da je napisao 15.000 dokumenata i govora. Neki su računali da je to više od 18 milijuna riječi. Usp. *Glas koncila*, god. XLIV, posebno izdanje od 3. travnja 2005., str. 4.

41 Usp. DZIWIŚ, S.: *nav. dj.*, str. 23.

42 *Isto*, str. 36.

43 Usp. *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb, 1994., *Pismo pape Ivana Pavla II. umjetnicima*, IKA, Zagreb, 2004. i *Apostolsko pismo "Brzi razvoj" Svetoga Oca Ivana Pavla II. odgovornima za društvenu komunikaciju*, IKA, Zagreb, 2005.

44 Prva službena radiostanica bila je u SAD-u. U Pittsburgu je 2. studenoga 1920. objavljeno da je za američkoga predsjednika izabran Warren Harding. Radio Vatikan otvoren je 12. veljače 1931. Papa Pio XI. odaslao je poruku na latinskom jeziku. Usp. BELJAN, J.: *Radio i Kristov evanđeoski nalog*, KS, Zagreb, 1991., str. 60.

45 *Isto*, 79.

46 Usp. DZIWIŚ, S.: *nav. dj.*, str. 25.

2.3. Televizijska komunikacija⁴⁷

Papa Ivan Pavao II. znao je što znači posredovati živu sliku gledateljima. U svojoj poruci za 27. svjetski dan sredstava društvenoga priopćavanja (godine 1994.) govorio je o televiziji kao o prvotnom izvoru novosti, informacija i aktualnosti za mnoge obitelji.⁴⁸

Često je davao televizijske intervju. U povodu 20. obljetnice svoga pontifikata izravno je sudjelovao u televizijskoj emisiji Brune Vespe.⁴⁹ Sve značajnije svjetske televizijske kuće prenosile su proslavu 25. obljetnice njegova pontifikata.⁵⁰

Često se služio i videolinkom. Preko njega se obratio sudionicima Četvrtoga svjetskog susreta obitelji koji se održao u siječnju 2003. Putem videolinka također je govorio mladima okupljenim u bazilici sv. Ivana Lateranskog 17. ožujka 2005.

Pokop Ivana Pavla II. prenosilo je više od devedeset televizijskih postaja.⁵¹

2.4. Filmska komunikacija

Povodom 50. obljetnice Međunarodne katoličke organizacije kinematografije (OCIC) Papa je 30. listopada 1978. poslao predsjedniku ove organizacije poruku u kojoj naglašava kako je film važan, kako služi procvatu društva, a osobito veliku ulogu igra u životu djece i mladih. U poruci za 29. svjetski dan sredstava društvenoga priopćavanja, a u povodu 100. obljetnice filma, Ivan Pavao II. poslao je poruku pod nazivom: "Filmska produkcija: komunikator kulture i vrijednosti". Smatrao je da komunikacija slikama ima veliku prodornost i da snažno utječe na primatelje, pa stoga može poslužiti kao snažno sredstvo evangelizacije.⁵²

47 Komercijalizacija televizije počinje 1923. kada je Baird konstruirao prvi prototip televizije. Sveta Stolica ima Vatikanski televizijki centar.

48 IVAN PAVAO II.: *Deset poruka za slavlje Svjetskoga dana sredstava društvene komunikacije*, IKA, Zagreb, 2003., str. 7.

49 BEŠKER, I.: *To je bio Ivan Pavao II.*, nav. dj., str. 104.

50 *Glas koncila*, god. XLIV, posebno izdanje od 3. travnja 2005., str. 26.

51 Najveće svjetske TV postaje: CCM, Sky News, BBC, RAI, Al-Jezera i Al-Arabiya izravno su prenosile pokop Ivana Pavla II.

52 IVAN PAVAO II.: *Deset poruka...*, nav. dj., str. 21.

2.5. Komunikacija putem interneta⁵³

U svome radu Ivan Papa II. služio se i računalom te internetom. Tako je 22. studenoga 2001. biskupijama u Oceaniji poslao elektronskom poštom poruku pod nazivom "Crkva u Oceaniji". Svoje razmišljanje o internetu izrekao je za 36. svjetski dan sredstava društvenog priopćavanja, koji je obilježen u svibnju 2002., pod naslovom "Internet: novi forum za naviještanje evanđelja." Tom je prigodom pozvao cijelu Crkvu da se u naviještanju evanđelja služi ovim medijem.⁵⁴ Prema njegovu mišljenju internet nije važan samo zbog velike mogućnosti izmjene informacija, nego i zbog mogućnosti interaktivne komunikacije.⁵⁵

Službena web stranica Svete Stolice je www.vatican.va.

Nemoguće je pretpostaviti koliko je Papinih fotografija, audiovrpca, videovrpca, CD-a⁵⁶ s govorima raspačano diljem svijeta. Možemo samo reći da se, zahvaljujući razvoju komunikacijskih sredstava te osjećaju Ivana Pavla II. za njih, s ovim papom dogodio medijski obrat u Vatikanu.

3. Komunikacija činom

Dan poslije izbora za papu, Ivan Pavao II. posjetio je bolesnike u Sveučilišnoj poliklinici Agostino Gemelli. Tom je prigodom poručio: "Želim svoju papinsku službu temeljiti na onima koji pate."⁵⁷ Bila je to poruka svim patnicima da njihova bol nije besmislena. Specifičnost ovoga pape svakako je i to što je on prvi papa koji je odlazio u ispovjedaonicu kako bi ispovijedao vjernike.

53 Internetska (*international + net* = međunarodna mreža) komunikacija razvila se iz sustava elektronske pošte u SAD-u. ARPANET (Agencija za napredna istraživanja Ministarstva obrane) prvo je rabila internet u vojnim krugovima. Pojam internet upotrebljava se od 1984. Stranice www pojavile su se 1989., a internet pretraživač 1993.

54 IVAN PAVAO II.: *Deset poruka...*, nav. dj., str. 62.

55 *Apostolsko pismo "Brzi razvoj"...*, nav. dj., str. 15.

56 Poljske dnevne novine *Gazeta Wygorca* izdale su na Badnjak 2001. CD u 1,6 milijuna primjeraka s božićnom pjesmom "Moj maleni, maleni" koju je Ivan Pavao II. otpjevao 1981. godine na poljskom narječju. Usp. *Glas koncila*, god. XLIV, posebno izdanje od 3. travnja 2005., str. 64.

57 IVAN PAVAO II.: *Autobiografija*, NZMH, Zagreb, 2003., str. 147.

Ivan Pavao II. posvetio je 321 biskupa.⁵⁸ Gotovo sve živuće biskupe imenovao je upravo on. Na čast kardinala uzdigao je 231 biskupa (i jednoga “in pectore”, čije se ime nije doznalo ni iz oporuke).⁵⁹ Kanonizirao je 482 sveca⁶⁰, dok su sve pape skupa, od pape Klementa VII. (1592.-1605.) do njega, proglasili ukupno 302 sveca. Proglasio je i 1338⁶¹ blaženika te 1.820 Božjih ugodnika.

Krstio je 1501 osobu, od toga 687 djece te 814 odraslih.⁶² Kao papa sudjelovao je na 15 biskupskih sinoda, a kao poljski biskup i kardinal na pet. Održao je oko 1165 audijencija⁶³ na kojima je bilo 17.675.800 vjernika.⁶⁴ Prvu opću audijenciju održao je u srijedu 25. listopada 1978., a posljednju u srijedu 30. ožujka 2005. Tada je prisutne hodočasnike pozdravio na talijanskom, njemačkom i poljskom jeziku.⁶⁵

Posebno značenje za cijeli svijet imao je Svjetski dan molitve za mir održan u Asizu 27. listopada 1986. Na njemu je sudjelovalo 67 poglavara 12 različitih crkava i religijskih zajednica. Slično je bilo i na Specijalnom susretu molitve za mir u Europi, posebno na Balkanu koji je održan u Asizu 9. i 10. siječnja 1993. Dne 24. siječnja 2002. u Asi-

58 <www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/pontificato_gpII/pon-tificato_dati-statistici_it.html#Encicliche%20sociali>, 9. travnja 2005. Imenovao je sve sadašnje hrvatske biskupe te nadbiskupe Nikolu Eterovića i Martina Vidovića. Osnovao je BK u Republici Hrvatskoj i BiH. Osnovao je četiri nove hrvatske biskupije: varaždinsku, požešku, gospićko-senjsku te Vojni ordinarijat.

59 Među kojima četvoricu Hrvata: Franju Kuharića (2. veljače 1983.), Vinka Puljića, Josipa Bozanića, a Josip Uhač umro je prije održavanja konzistorija. Kardinala Franju Šepera potvrdio je na službi pročelnika Kongregacije za nauk vjere koju je vodio od 8. siječnja 1968.

60 Ivan Pavao II. proglasio je fra Leopolda Mandića svetim 16. listopada 1983., a Marka Križevčanina 2. srpnja 1995. u Košicama.

61 Među njima trojicu Hrvata: kardinala Alojzija Stepinca proglasio je u Mariji Bistrici 3. listopada 1998., časnu sestru Mariju Petković u Dubrovniku 6. lipnja 2003., a vjernika laika Ivana Merza u Banja Luci 22. lipnja 2003.

62 Djecu je obično krštavao u Sikstinskoj kapeli u siječnju, a odrasle u obredima Velike subote. U Kamerunu je krstio oko 100 odraslih.

63 Primio je 30. travnja 1979. hrvatske hodočasnike u sklopu Branimirove godine i na grobu sv. Petra održao svetu misu na hrvatskom jeziku.

64 Prvo hrvatsko nacionalno hodočašće vjernika Republike Hrvatske u Rim bilo je 6. do 9. studenoga 2003. Ivan Pavao II. primio je 10.000 hrvatskih hodočasnika u dvorani Pavla VI.

65 <www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/audiences/2005/documents/hf_jp-ii_aud_20050330_it.html>, 11. travnja 2005.

zu je ponovno održan molitveni skup, a sudjelovalo je 200 vjerskih poglavara.⁶⁶

Protestantsku crkvu Papa je pohodio i u njoj molio 11. prosinca 1983. Pohodio je luteransku katedralu u Danskoj u lipnju 1989., iako mu nije bilo dopušteno govoriti.⁶⁷ Iste je godine u pratnji kralja Karla Gustava i kraljice Silvije posjetio luteransku katedralu u švedskom gradu Uppsali.

Među značajnije poruke svijetu ubraja se ulazak Ivana Pavla II. u rimsku sinagogu 13. travnja 1986. Poslije zajedničke molitve s rabinom Eliom Toaffom Papa je rekao da su Židovi starija braća kršćana. Osudio je zločine nad Židovima u II. svjetskom ratu.⁶⁸ Prilikom posjeta Jeruzalemu 26. ožujka 2000. molio je pred Zidom plača.⁶⁹

Valja reći da je Ivan Pavao II. bio prvi papa koji je ušao u džamiju. Prilikom posjeta Damasku (6. svibnja 2001.) ušao je u Omajadsku džamiju.

Ivan Pavao II. volio je blagovati s drugim osobama. Zato je rado pozivao suradnike, biskupe, prijatelje na objede u Vatikan, a i sam je odlazio na objede drugima.⁷⁰

Reformirao je Zakonik kanonskoga prava zapadne i istočne Crkve, stvorio nove institucije, značajnije preuredio Rimsku kuriju.⁷¹ Dao je urediti i objelodaniti *Katekizam Katoličke crkve*.⁷²

66 Ovakvi susreti nemaju za cilj stvarati religijski sinkretizam, nego poticati doprinos različitih religija miru u svijetu.

67 Usp. ACCATTOLI, L.: *Kad papa traži oproštenje*, FIZKM, Split, 2000., str. 157.

68 *Katolički tjednik*, br. 14, od 10. travnja 2005., str. 20.

69 Franjevački kustos Svete zemlje fra Pierbattista Pizzaballa kaže kako je posjet Ivana Pavla II. Izraelu 2000. promijenio odnose između Izraela i Crkve. Posebno su važni bili Papini posjeti Memorijalnom centru holokausta Yad Vashemu i Zidu plača: "Bili su to znaci određene topline i prijateljstva Izraela prema Crkvi." U Izraelu su mediji o smrti Ivana Pavla II. govorili dva dana. Usp. *Glas koncila*, br. 17, od 24. travnja 2005., str. 9.

70 Pio XII. objedovao je sam, Ivan XXIII. s tajnikom, Pavao VI. ponekad s gostima. Usp. BEŠKER, I.: *To je bio Ivan Pavao II.*, nav. dj., str. 136.

71 *Katolički tjednik*, br. 15, od 17. travnja 2005., str. 6.

72 Apostolskom konstitucijom "Fidei depositum" Ivan Pavao II. dao je nalog da se objelodani *Katekizam Katoličke crkve* 11. listopada 1992. Prvi hrvatski prijevod odobren je 6. lipnja 1994.

4. Putovanja Ivana Pavla II.

Pape nisu običavale izlaziti iz Vatikana. Ivan XXIII.⁷³ samo je hodočastio u Loreto. Izvan Italije prvi je počeo putovati Pavao VI., a on je ujedno i prvi papa koji je sjeo u zrakoplov.⁷⁴ Posjetio je Izrael (Svetu zemlju) i Jordan za vrijeme održavanja II. vatikanskog sabora od 4. do 6. siječnja 1964. Posjetio je i Indiju (1964.), Ugandu, Filipine, Australiju te Indoneziju (1970.).

Ivan Pavao II. putovao je izvan Italije 104 puta. Neki su ga nazivali “leteći Papa” ili pak “putujući papa”.⁷⁵ Posjetio je 129 država. Njegova putovanja uvijek su bila pastoralne naravi. Cilj im je bio naviještanje evanđelja, ljubavi, sloge, utjehe, ohrabrenje vjernika, poticanje ekumenizma i religijskoga dijaloga, pozivanje na praštanje, mir i solidarnost među manjinama i narodima, zalaganje za ljudska prava i ljudsko dostojanstvo te izgradnju demokratskih društava. Kao hodočasnik pomirenja zalagao se za izgradnju kulture mira.

Prvo putovanje izvan Italije bilo je u Dominikansku Republiku i Meksiko od 25. siječnja do 1. veljače 1979. Na tom putu prešao je 23.710 kilometra i održao 36 govora. Cilj je bio ohrabriti kršćane i potaknuti socijalno-ekonomske promjene. Drugo putovanje bilo je njegovoj rodnoj domovini Poljskoj u lipnju 1979. Na tom putovanju istaknuo je važnost ujedinjenja Europe. Od tada je često govorio o Europi koja ima “dvoja pluća”.

Za vrijeme “falklandske krize” (1982.) posjetio je oba aktera te krize: Veliku Britaniju i Argentinu. Tada je izjavio: “Nisam mogao pustiti ta dva naroda da ostanu sami, a osim toga morao sam pred javnim mišljenjem svih država svijeta istaknuti, kao što sam rekao argentinskim biskupima, da univerzalnost, bitna dimenzija Božjeg naroda, nije ni u suprotnosti niti u sporu s patriotizmom.”⁷⁶

73 Ivan XXIII. Smatrao je da papa mora nadahnjivati Crkvu, a to može učiniti jedino putujući. Usp. IVAN PAVAO II.: *Autobiografija*, nav. dj., str. 134.

74 Posljednji papa koji je bio izvan Italije prije Pavla VI. bio je Pio VII. (1800.-1823.). Njega je Napoleon na silu odveo u lipnju 1812.

75 Izvan Italije bio je 543 dana i 55 minuta ili 5,71% pontifikata.

76 *Ne bojte se: papa Ivan Pavao II.*, Večernji list, Zagreb, 2005. str. 83.

Iako su sva njegova putovanja bila značajna, ipak je putovanje u Rumunjsku imalo posebno ekumensko značenje. To je bila prva veća pravoslavna zemlja koju je posjetio jedan papa.⁷⁷ Ivan Pavao II. i rumunjski patrijarh Teoctist pozdravili su nazočne vjernike na ekumenskoj misi koja se održala 9. svibnja 1999.

Posljednje njegovo putovanje izvan Italije (104. po redu) bio je posjet Francuskoj,⁷⁸ odnosno Lurdu, i to povodom 150. obljetnice donošenja dogme o Bezgrješnom Začecu Blažene Djevice Marije. Bilo je to 14. i 15. kolovoza 2004. Tada je održao pet govora. Inače, na svojim putovanjima izvan Italije održao je preko 2.500 govora.

Ivan Pavao II. pohodio je Republiku Hrvatsku tri puta. Prvi put (godine 1994.) pohodio je Zagreb, drugi put (1998.) Zagreb, Mariju Bistricu i Split, a treći (2003.) Rijeku, Osijek, Đakovo, Dubrovnik i Zadar. Posljednji njegov posjet Hrvatskoj ujedno je bilo i njegovo stoto putovanje izvan Italije. Bosnu i Hercegovinu⁷⁹ pohodio je 1997. (tada je bio u Sarajevu) i 2003. (u Banja Luci).

Unutar Italije, izvan grada Rima i Castelgandolfa, putovao je 146 puta, a pohodio je 259 mjesta. Svoju biskupiju, grad Rim i Castelgandolfo pohodio je 748 puta (od toga 301 put rimske župe). Službe Svete Stolice i Grada Vatikana pohodio je 54 puta.

Papa koji je smatrao kako u epohi putnika i sam rimski biskup mora putovati⁸⁰ te tako služiti miru, prešao je 1.247.613 kilometara⁸¹ posjetivši preko 1000 gradova i mjesta.

5. Neverbalna komunikacija

Ivan Pavao II. bio je neposredan. Znao je uzeti dijete i poljubiti ga. Prilikom dolaska u neku državu prvo bi poljubio zemlju. Tim bi odaslao

⁷⁷ Rumunjska ima preko 70% pravoslavaca, a 10% grčkih je pravoslavaca.

⁷⁸ To je bio njegov sedmi posjet Francuskoj.

⁷⁹ Ivan Pavao II. htio je pohoditi Sarajevo 8. rujna 1994., ali nije mogao zbog ratnih sukoba.

⁸⁰ Usp. IVAN PAVAO II.: *Autobiografija*, nav. dj., str. 134.

⁸¹ Put koji je prevalio Ivan Pavao II. razmjeran je iznosu od 29,6 puta oko Zemlje ili trostrukoj razdaljini između Zemlje i Mjeseca. Najdulje njegovo putovanje trajalo je 13 dana u Aziju i Oceaniju.

poruku da duboko poštuje tu zemlju i njezine stanovnike.⁸² Ovu gestu preuzeo je od sv. Ivana M. Vianneya, a prvi put zemlju je poljubio kada je stupio na tlo svoje prve župe Niegowić.⁸³

Papin osobni fotograf⁸⁴ i urednik fotografije u vatikanskim dnevnim novinama *L'Osservatore romano*⁸⁵ Arturo Mari bio je uz Ivana Pavla II. cijeli njegov pontifikat. U nešto više od 26 godina učinio je 5.000.000 snimaka. Za neverbalnu Papinu komunikaciju kaže: "Velika je prednost što je čovjek kojega fotografiram svaki put drugačiji, svaki put s drugim izražajem lica, drugačiji stav mu se u očima vidi. To mi pomaže i to ga čini prekrasnim."⁸⁶

Ivan Pavao II. poznao je i vješto se služio komunikacijskim vještinama. Bivši poljski predsjednik i general Wojciech Jaruzelski⁸⁷ posebno je isticao Papinu vještinu slušanja: "Danas milijarde ljudi znaju kako je Sveti Otac dobro znao držati govore, a ja vam mogu reći da je Sveti Otac znao dobro slušati. On sugovornika nikada nije slušao kurtoazno, već je pozorno sve pratio."⁸⁸

Prilikom posjeta Švedskoj 1989. Papa je stavio cvijet na grob luteranskoga nadbiskupa Nathana Soderblorna koji je započeo ekumenski pothvat u luteranskoj katedrali u Uppsali 1920.⁸⁹

Ivan Pavao II. znao se smijati i šaliti. Poljske sjemeništarece zasmijavao je na svoj račun. Razgovarajući s njima ispričao im je šalu: "U Rimu mi govore da najbolje kažem ono što nije u tekstu."⁹⁰ Jedanput dok je čekao da se popravi mikrofoni, ne znajući da je već popravljen, reče: "Ionako me nitko neće slušati." Kada su se svi nazočni nasmijali, i on se od srca nasmijao.⁹¹ Kako je posljednjih godina svoga života nosio štap, često je

82 Kada se više nije mogao saginjati do tla, onda bi poljubio zemlju u vazi koju bi mu podiglo dvoje mladih.

83 IVAN PAVAO II.: *Dar i otajstvo*, KS, Zagreb, 1996., str. 63.

84 Bio je osobni fotograf Pia XII., Ivana XXIII., Pavla VI. i Ivana Pavla I.

85 U tom dnevniku radi od 9. ožujka 1956.

86 *Glas koncila*, br. 14, od 3. travnja 2005., str. 6.

87 Susreli su se osam puta.

88 *Globus*, br. 750, od 22. travnja 2005., str. 99.

89 Neki u tom činu vide priznanje Ivana Pavla II. tom pioniru ekumenizma kojeg nije podržavao Pio XI. Usp. ACCATTOLI, L.: *nav. dj.*, str. 157.

90 *Pogled*, br. 3/2995, str. 26.

91 *Nav. mj.*

njime za vrijeme obreda znao vrtjeti u ritmu glazbe koja je u tom trenutku svirala.

Papa se smijao za vrijeme duhovnih vježbi koje je držao isusovac Toma Špidlik. O tome je zapisao: "Smijali smo se za vrijeme njegovih izlaganja, što je također potrebno."⁹² Posebni su bili njegovi susreti s kardinalom Andrzejom Deskutom koji je bio vrlo duhovit čovjek.

Ivan Pavao II. znao je čitati znakove vremena te sukladno tome rabiti simbole. Tako je na ustoličenju – kao i Ivan Pavao I. – odbio okruniti se tijarom obrazlažući da taj simbol više ne odgovara vremenu.⁹³

6. Mjesta komuniciranja Ivana Pavla II.

Nabrojiti sva mjesta na kojima je Ivan Pavao II. komunicirati nemoguće je. Sa svojim suradnicima redovno je komunicirao u papinskoj palači. Brojne delegacije primao je u dvoranama Apostolske palače. S vjernicima, pak, najviše je komunicirao u bazilici sv. Petra i na Trgu sv. Petra. Skoro svake srijede imao je opću audijenciju u velikoj dvorani Pavla VI. Velik broj susreta, razgovora, primanja i govora održao je u ljetnikovcu Castelgandolfu kraj Rima. Treba, međutim, spomenuti brojne bolnice, zatvore, stadione, trgove, muzeje, biskupijska središta, kapelice, dvorane, predsjedničke rezidencije diljem svijeta... On je prvi papa koji je govorio u dvorani gdje se održavaju generalne skupštine UN-a. Prvi put govorio je 2. listopada 1979., a drugi put povodom 50. obljetnice osnutka UN-a, 5. listopada 1995. Govorio je i u talijanskom parlamentu. Budući da je bio prvi papa koji je išao na godišnje odmore, kao mjesta komunikacije ovoga pape treba navesti i brojne planine te izletnička mjesta.

7. Učinci komunikacije Ivana Pavla II.

Koliko je u svijetu značio Ivan Pavao II., moglo se vidjeti na njegovu pokopu održanom u Vatikanu 8. travnja 2005. Posljednji ispraćaj ovoga velikog čovjeka okupio je i na svojevrsan način ujedinio cijeli svijet. Neki su novinari taj događaj nazvali prvorazrednim ekumenskim do-

⁹² IVAN PAVAO II.: *Ustanite, hajdemo!*, Verbum, Split, 2004., str. 125.

⁹³ *Naša ognjišta*, svibanj 2005., str. 4.

gađajem.⁹⁴ Rasne, vjerske, političke, gospodarske i ine razlike toga dana nisu bile nikakva zaprjeka.⁹⁵

Pokop Ivana Pavla II. smatra se jednim od najvećih pokopa u povijesti. Njemu je pribivalo 157 kardinala, 700 nadbiskupa i biskupa te 3000 prelata.⁹⁶ Bilo je nazočno i 169 stranih predstavnika: 76 aktualnih te 14 bivših predsjednika⁹⁷ i premjera⁹⁸, 4 predsjednika parlamenata, 12 ministara vanjskih poslova⁹⁹, 13 ministara, 24 veleposlanika, 10 predsjednika, generalnih direktora i generalnih tajnika međunarodnih organizacija¹⁰⁰ te 16 kraljeva i kraljica.¹⁰¹ Bilo je oko 2500 visokih gostiju. Različite crkvene i religijske zajednice predstavljalo je 140 osoba: 23 izaslanstva pravoslavnih i istočnih crkava, 8 predstavnika zapadnih crkava i crkvenih zajednica, predstavnici Židova i 17 izaslanstava nekršćanskih religija (islama, budizma, hinduizma...) te organizacija za međureligijski dija-

94 *Glas koncila*, god. XLIV, br. 16 (1608), od 17. travnja 2005., str. 1.

95 Ruski predsjednik Vladimir Putin nije došao na pokop zbog nesporazuma između Katoličke crkve i Ruske pravoslavne crkve. Ni jedna ruska televizijska kuća nije prenosila pokop Ivana Pavla II. Usp. *Glas koncila*, god. XLIV, br. 16 (1608), od 17. travnja 2005., str. 3.

96 *Katolički tjednik*, br. 16, od 24. travnja 2005., str. 24.

97 Prvi red s lijeve strane oltara bio je osiguran za talijansku i poljsku delegaciju na čelu s predsjednicima Carlom Azzeliom Ciampi i Aleksanderom Kwaszniewskim. Zatim tu su bili predsjednik Amerike George Walker Bush, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, predsjednik Francuske Jacques Chirac, britanski prijestolonasljednik princ Charles i premijer Tony Blair, španjolski kralj Juan Carlos, iranski predsjednik Mohammed Khatami, izraelski predsjednik Moshe Katzav, sirijski predsjednik Bashar-al Assad, afganistanski predsjednik Hamid Karsai, austrijski predsjednik Heinz Fischer, glavni tajnik UN-a Kofi Annan, predsjednik Europske komisije Jose Manuel Barroso i mnogi drugi. Usp. *Glas koncila*, br. 16, od 17. travnja 2005., str. 3.

98 Na pokop Ivana Pavla II. uputio se predsjednik Zimbabvea Robert Mugabe kojemu je EU zabranio ulazak u zemlje Unije. Republika Kina nije htjela poslati svoje izaslanstvo zbog sudjelovanja na pokopu predsjednika Tajvana Chen Shui-biana. Vatikan je jedina europska država koja ima diplomatske odnose s Tajvanom, zato je Kina 1951. sa Svetom Stolicom prekinula diplomatske odnose. Usp. IKA, br. 15, od 13. travnja 2005., str. 26.

99 Nakon prijeporne vijesti da se Ivanu Pavlu II. ne će posthumno dodijeliti Nobelova nagrada, ministar vanjskih poslova Poljske Adam Rotfeld izjavio je kako ju je on već odavno zaslužio, posebice svojim odlučnim zalaganjem za etičniju i moralniju politiku. Usp. IKA, br. 15, od 13. travnja 2005.

100 Generalni tajnik UN-a Kofi Annan bio je na pokopu Ivana Pavla II., a u sjedištu UN-a u New Yorku održana je komemorativna sjednica za pokojnoga papu na 59. zasjedanju Opće skupštine 6. travnja 2005. Usp. *Glas koncila*, br. 17, od 24. travnja 2005., str. 6.

101 Neki mediji smatraju velikim događajem rukovanje američkoga predsjednika Busha i iranskoga Khatamija te izraelskoga predsjednika Katzav i sirijskoga Al-Assada na misi zadušnici za Ivana Pavla II. slavljenju na Trgu sv. Petra u Vatikanu 8. travnja 2005.

log.¹⁰² Između ostalih, bili su nazočni ekumenski carigradski patrijarh Bartolomej I., prvi čovjek Anglikanske crkve, kenterberijski nadbiskup dr. Rowana Williams te izraelski veliki rabin Shaer Yashuv Cohen. Na pokopu je bilo preko dva milijuna vjernika. Na Trgu sv. Petra i u najbližim ulicama Vatikana okupilo se oko 500.000 osoba.¹⁰³ Ukopne obrede preko TV ekrana pratilo je oko tri milijarde ljudi.¹⁰⁴ O događaju je izvješćivalo oko 3500 novinara.¹⁰⁵ Internet stranice Svete Stoline u to je vrijeme otvorilo 1.300.000 posjetitelja.¹⁰⁶

Američki predsjednik George W. Bush u obraćanju naciji preko radija rekao je 9. travnja 2005. da je Ivan Pavao II. bio heroj za vječnost čiji je pontifikat odredio zahtjev za slobodom, istaknuvši kako je “nosio evanđeosku poruku nade i ljubavi i slobode u najudaljenije krajeve zemlje”.¹⁰⁷ Ruski predsjednik Vladimir Putin za Ivana Pavla II. rekao je kako se trudio uspostavljati pravednije međunarodne odnose i izgradnju društva temeljenoga na humanizmu i solidarnosti te jačanju moralnih principa.¹⁰⁸

Papu su poštivali ne samo u Katoličkoj crkvi nego i predstavnici drugih crkava i religija. Rabin Harold White, bivši židovski vjerski dužnosnik, na Sveučilištu Georgetown u Washingtonu istaknuo je kako je papa Ivan Pavao II. cijeloga svog života imao veze sa židovskom vjerom: “On je povezan sa židovskom zajednicom još iz dječaćkih dana, s obzirom da je jedan od njegovih najboljih prijatelja s kojim je odrastao u Poljskoj bio Židov. Također, s teološke točke gledišta, on je uvijek bio snažan

102 Za Ivana Pavla II. molilo se na svim kontinentima. Molilo se, primjerice, u luteranskoj katedrali u Trondheimu u Norveškoj ili u budističkim svetištima u Kambodži. Na misi zadušnici u Krakovu (7. travnja 2005.) sudjelovalo je milijun vjernika. Japanska televizija izravno je prenosila dio mise zadušnice slavljen u katedrali sv. Petra i Pavla u Nagoyi 8. travnja 2005. Na toj misi bili su nazočni povjerenici i djelatnici iz 127 zemalja koji su sudjelovali na “Svjetskoj izložbi 2005-Aichi”. Usp. *Glas koncila*, god. XLIV, br. 17, od 24. travnja 2005., str. 40.

103 *Glas koncila*, god. XLIV, br. 16 (1608), od 17. travnja 2005., str. 1.

104 Po Rimu je bilo postavljano 29 velikih videozaslona.

105 Tiskovni ured i Papinsko vijeće za sredstva društvenoga priopćavanja do 12. travnja izdali su 6000 akreditacija novinarima, fotografima, radijskim i televizijskim djelatnicima. Usp. *Katolički tjednik*, br. 16, od 24. travnja 2005.

106 U jednom trenutku na službenim internet stranicama Svete Stoline bilo je 54.000 posjetitelja.

107 *Katolički tjednik*, br. 15, od 17. travnja 2005., str. 38.

108 *Jutarnji list*, god. VII, br. 2466, od 4. travnja 2005., str. 13.

pristaša teorije da postoje dva jednako dobra puta do Boga, koju je početkom prošlog stoljeća propovijedao Franz Rosenzweig. Drugim riječima, uspostavio je legitimnost odnosa Židova prema Bogu, neovisno od kršćanstva, što je važan i veliki korak u teološkom razumijevanju.”¹⁰⁹

Imam Benjamin Adbul-Haqq, muslimanski vjerski čelnik u Muhamedovoj džamiji u Washingtonu, naglašava kako je papa Ivan Pavao II. pružio ruku muslimanskoj zajednici u vrlo važnom povijesnom trenutku: “On pruža ruku muslimanskoj zajednici u trenutku kad joj drugi okreću leđa ili su negativni prema muslimanima, tako da bih rekao da će njegovo nasljeđe za nas biti ljubav i štovanje.”¹¹⁰

Okupljeno mnoštvo tijekom pokopa na Trgu sv. Petra uzvikivalo je i prekidalo govor dekana Kardinalskoga zbora kardinala Josepha Ratzingera zahtijevajući da se Ivan Pavao II. odmah proglasi svecem.¹¹¹

Kardinal Camillo Ruini, vikar grada Rima, nazvao je Ivana Pavla II. osobom koja je bila pokretač i savjest čovječanstva više od četvrt stoljeća.¹¹² Talijanski režiser Giacomo Battiato istaknuo je snagu, jednostavnost i inteligenciju ovoga pape. Za njega je on čovjek koji se istim slobodnim duhom dobro osjećao i među običnim radnicima i među profesorima filozofije.¹¹³

O plodovima života i rada Ivana Pavla II. svakako najviše govore statistički podatci o broju katolika za vrijeme njegove papinske službe. Naime, kada je došao na čelo Katoličke crkve, u svijetu je bilo 757 milijuna katolika. U vrijeme njegove smrti katolika je bilo 1,1 milijarda. To će reći da se za vrijeme njegova mandata broj katolika povećao za 343

109 <www.katolici.org/nauk.php?action=c_vidi&id=1011>, 11. travnja 2005.

110 *Isto*.

111 Mnogi nazočni držali su transparente s natpisom “Subito santo” (“Odmah svetac”) i često uzvikivali: “Santo, santo” (“Svetac, svetac”), “Ivane Pavle” ili “Papa, Papa”. Kardinali su to pitanje pokrenuli na općoj kongregaciji kardinala 9. travnja 2005. Neki su bili da se procedura proglašenja skрати, a drugi – na čelu s portugalskim kardinalom Joseom Saraivom Martinom, koji je bio pročelnik Kongregacije za proglašenje blaženih ili svetih – mišljenja su da se treba pridržavati crkvene stege u svezi s tim pitanjem. Nekada se uvažavala akklamacija vjernika, a danas se traži najmanje pet godina od smrti kandidata. Ipak, kardinali su ovlastili glasnogovornika Navarro-Vallsa da prenese medijima kako je to stvar novog pape. Usp. IKA, br. 15, od 13. travnja 2005., str. 31.

112 Usp. DZIWISZ, S.: *nav. dj.*, str. 55.

113 *Svjetlo riječi*, svibanja 2005., str. 49.

milijuna ili 45.31%. Razlog ovom porastu ne leži, dakako, samo u uspješnoj komunikaciji Ivana Pavla II., ali je nesumnjivo da je njegov način komuniciranja s pojedincima, grupama, narodima, drugim Crkvama i religijama uvelike pridonio porastu ugleda i vjerodostojnosti Katoličke crkve u svijetu.

Literatura

- ACCATTOLI, L.: *Kad papa traži oprost*, FIZKM, Split, 2000.
- *Apostolsko pismo "Brzi razvoj" Svetog Oca Ivana Pavla II. odgovorima za društvenu komunikaciju*, IKA, Zagreb, 2005.
- BELJAN, J.: *Radio i Kristov evanđeoski nalog*, KS, Zagreb, 1991.
- BEŠKER, I.: *To je bio Ivan Pavao II.*, Zagreb, EPH-JL, 2005.
- BULJAN, I.: *Karol Wojtyła: papa Ivan Pavao II.*, FK, Zagreb, 2003.
- *Dnevni list*, od 28. travnja 2005.
- DZIWIŠZ, S.: *Dotakao sam tajnu*, GK, Zagreb, 2002.
- *Glas koncila*, god. XLIV, broj 14 (3. travnja 2005.), broj 16 (17. travnja 2005.), broj 17 (24. travnja 2005.), posebno izdanje od 3. travnja 2005.
- *Glas mira*, godina 14., broj 4, od travnja 2005.
- *Globus*, broj 750, od 22. travnja 2005.
- IKA, broj 15, od 13. travnja 2005.
- IVAN PAVAO II.: *Deset poruka za slavlje svjetskoga dana sredstva društvene komunikacije*, IKA, Zagreb, 2003.
- ISTI: *Autobiografija*, NZMH, Zagreb, 2003.
- ISTI: *Prijeći prag nade*, MK, Zagreb, 1994.
- ISTI: *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka*, KS, Zagreb 1997.
- ISTI: *Ustanite, hajdemo!*, Verbum, Split, 2004.
- ISTI: *Dar i otajstvo*, KS, Zagreb, 1996., str. 63.

- *Jutarnji list*, god. VII, broj 2.471, od 9. travnja 2005. i broj 2.466, od 4. travnja 2005.
- *Katolički tjednik*, broj 15, od 17. travnja 2005.; broj 16, od 24. travnja 2005.; broj 14, od 10. travnja 2005.; broj 15, od 17. travnja 2005.; broj 11, od 20. ožujka 2005.
- *Ne bojte se: papa Ivan Pavao II.*, Večernji list, Zagreb, 2005.
- *Naša ognjišta*, svibanj 2005.
- *Opći religijski leksikon*, LZMH, Zagreb, 2002.
- *Pogled*, br. 3/2995.
- *Svjetlo riječi*, svibanj 2005.
- *Testamenat za treće tisućljeće*, Prometej, Zagreb, 2001.
- *Večernji list*, 18. travnja 2005.
- www.katolici.org/nauk.php?action=c_vidi&id=1011
- www.medjugorje.hr.nt4.ims.hr/News.aspx
- www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/audiences/2005/documents/hf_jp-ii_aud_20050330_it.html